

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I SPORTA

KARMEN ŠTEFANKO

PRAVNI OKVIR DJELOVANJA NACIONALNIH PARKOVA I
PARKOVA PRIRODE S OSVRTOM NA STRATEGIJU RAZVOJA
TURIZMA REPUBLIKE HRVATSKE

ZAVRŠNI RAD

ČAKOVEC, 2019.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI STUDIJ MENADŽMENT TURIZMA I SPORTA

KARMEN ŠTEFANKO

PRAVNI OKVIR DJELOVANJA NACIONALNIH PARKOVA I
PARKOVA PRIRODE S OSVRTOM NA STRATEGIJU RAZVOJA
TURIZMA REPUBLIKE HRVATSKE

LEGAL FRAMEWORK OF NATIONAL PARKS AND NATURAL PARKS
WITH AN INSIGHT INTO TOURISM STRATEGY DEVELOPMENT OF
THE REPUBLIC OF CROATIA

ZAVRŠNI RAD

Mentor: Magdalena Zeko, mag. iur., pred.

ČAKOVEC, 2019.

ZAHVALA

Zahvaljujem svojoj mentorici Magdaleni Zeko koja mi je svojim dobronamjernim savjetima, stručnošću, i utrošenim vremenom pomogla u izradi ovoga završnog rada koji obilježava sav moj trud tijekom godina studiranja na Međimurskom veleučilištu u Čakovcu. Najviše zahvaljujem svojim roditeljima i prijateljima koji su mi tijekom studiranja bili psihički oslonac i financijska podrška i bez kojih ne bih bila u mogućnosti pisati ovu zahvalu.

Stoga, veliko hvala svima!

SAŽETAK

U završnom radu prikazuje se pravno uređenje i postanak nacionalnih parkova i parkova prirode Republike Hrvatske. Detaljno se prikazuje način na koji je uređeno upravljanje i organizirana zaštita tih područja, kao i kojim se zakonima, mjerama i načinima upravlja visokom kategorijom zaštite, kao što je nacionalni park i park prirode. Na samom početku rada opisuje se trenutno stanje u hrvatskom turizmu na temelju Strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, s posebnim osvrtom na tipove turizma koji prevladavaju na području na kojem su smješteni nacionalni parkovi i parkovi prirode Republike Hrvatske. Strategija je temeljeni razvojni dokument hrvatskog turizma, koji prije svega obuhvaća stvarno stanje hrvatskog turizma, njegove konkurentske prednosti, ali i nedostatke. U prvom dijelu rada na temelju te Strategije opisuje se stanje turizma u Republici Hrvatskoj, broj turističkih noćenja te broj domaćih i stranih turista koji posjećuju zaštićena područja Hrvatske. Uz to, prikazan je institucionalni okvir zaštite prirode Republike Hrvatske zajedno s najvažnijim propisima u dotičnom području, kao i ciljevi i zadaće zaštite prirode.

U drugom dijelu rada prikazuje se postanak nacionalnih parkova i parkova prirode te sam postupak u kojem se utvrđuje zaštita zaštićenih dijelova Hrvatske. Zakonom o zaštiti prirode uređuje se sustav zaštite i cjelovitog očuvanja prirode i njezinih dijelova te pitanja koja su od izuzetne važnosti za zaštitu okoliša. Također, u radu je prikazana zakonska definicija zaštićenoga područja kao geografskoga područja s određenom namjenom koje je zaštićeno zakonski s ciljem očuvanja prirode i ekosustava te kulturnih vrijednosti. U radu se obrađuju i pitanja menadžmenta turizma u nacionalnim parkovima, kao i nedostaci i problemi u zaštićenim područjima.

Na kraju rada, prema podacima iz Strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, Državnoga zavoda za statistiku te određenih zakona i podzakonskih akata, opisane su mjere zaštite i očuvanja nacionalnih parkova i parkova prirode Republike Hrvatske. Prikazane su i mjere, propisi i zakoni Europske unije koji utječu na zaštitu prirodnih dobara, a koje Republika Hrvatska kao punopravna članica Europske unije treba provoditi.

Ključne riječi: Strategija razvoja turizma do 2020., zaštićena područja, menadžment, Zakon o zaštiti prirode, nacionalni park, park prirode

Sadržaj

SAŽETAK

1. Uvod.....	6
2. Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine	7
2.1. Uvod u strategiju razvoja turizma	7
2.2. Trenutno stanje u hrvatskom turizmu	10
3. Institucionalni okvir zaštite prirode u Republici Hrvatskoj	12
3.1. Zakon o zaštiti prirode	13
3.2. Ciljevi i zadaće zaštite prirode	14
4. Nacionalni parkovi u Republici Hrvatskoj	14
4.1. Specifičnost institucionalnog okvira nacionalnih parkova	14
4.2. Menadžment turizma u nacionalnim parkovima	16
4.3. Nacionalni parkovi republike hrvatske	17
4.4. Problemi nacionalnih parkova u republici hrvatskoj	18
4.4.1. „Plitvička jezera“	19
5. Parkovi prirode u Republici Hrvatskoj.....	20
5.1. Institucionalni okvir postanka parkova prirode.....	21
5.2. Parkovi prirode republike hrvatske.....	21
5.2.1. „Kopački rit“	22
6. Upravljanje zaštićenim područjima	23
6.1. Načela zaštite i očuvanja prirode.....	25
6.2. Financiranje, promicanje i nadzor zaštićenih područja	25
7. Zaštićena područja Europske unije	26
7.1. Natura 2000.....	27
7.2. Europska unija i zaštita okoliša	27
7.3. Pravila eu-a o odgovornosti za zaštitu okoliša	28

8. Zaključak	29
9. Popis literature	31
10. Prilozi	34

1. Uvod

Prema Cetinski (1994) jedna od ključnih uloga turizma temelji se na činjenici: „Slobodan i ekološki očuvan turistički prostor danas je, u Europi, rijetko dobro i na njemu će Hrvatska graditi svoju poziciju u međunarodnoj ekonomskoj razmjeni.“ Pregledom brojčanih kretanja jasno je vidljivo da se svake godine sve više povećava broj stranih i domaćih turista koji posjećuju Republiku Hrvatsku. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/04-03-02_01_2018.htm) u 2018. godini u nekomercijalnim smještajnim objektima u Republici Hrvatskoj boravilo je 519 tisuća turista, koji su ostvarili 12,6 milijuna noćenja, a u odnosu na 2017. to je 2 % više dolazaka i 5 % više noćenja turista. Stoga je važno spomenuti i definiciju zaštićenih područja prema IUCN-u¹, a to je jasno definirano geografsko područje s utvrđenom namjenom koje je zaštićeno i upravljano, zakonski ili drugim učinkovitim sredstvima, s ciljem dugotrajnog očuvanja prirode, i pripadajućih usluga ekosustava te kulturnih vrijednosti. Za Republiku Hrvatsku priroda i dijelovi prirode od značajnog su interesa te su uređeni Zakonom o zaštiti prirode NN 80/13, 15/18, 14/19 (dalje u tekstu – Zakon o zaštiti prirode), koji uređuje sustav zaštite i cjelovitog očuvanja prirode i njezinih dijelova u Hrvatskoj te ostala pitanja vezana uz zaštitu okoliša. Specifičnost institucionalnog modela upravljanja zaštićenim područjima vidljiva je u planu upravljanja, koji definira svrhu i misiju parka te način korištenja i održivost pojedinoga zaštićenog područja. Zakonodavni okvir parkova prirode također se sastoji od zakonā o proglašenju parka prirode, pravilnikā o unutarnjem redu u parku prirode, uredbi o osnivanju javne ustanove parka prirode, odluka o donošenju prostornog plana te ostalih nacionalnih i međunarodnih zakonskih regulativa.

Također, u radu se opisuje menadžment u turizmu koji je važan za upravljanje u zaštićenim područjima, a koji obuhvaća upravljanje, izradu poslovnih planova i strategija i njihovu implementaciju, upravljanje destinacijama, smještajnim kapacitetima i ljudskim resursima. Javne

---

¹ Engl. International Union for Conservation of Nature and Natural Resources, Međunarodna udruga za očuvanje prirode i prirodnih bogatstava utemeljena 1948. Udruga okuplja 78 država, 112 vladinih agencija, 735 nevladinih agencija, 35 pridruženih članica i oko 10 000 stručnjaka dragovoljaca iz 181 zemlje. Sjedište udruge je u Švicarskoj. Pomoću projekata i mreže svojih ureda pomaže društvima širom svijeta sačuvati cjelovitost i raznovrsnost prirode i osigurati pravednu i ekološki održivu upotrebu prirodnih bogatstava. Izdaje časopis *World Conservation*. U Hrvatskoj su članovi IUCN-a: Hrvatsko prirodoslovno društvo, Hrvatsko biološko društvo i Eurocoast–Hrvatska.

ustanove koje upravljaju nacionalnim parkovima i parkovima prirode imenuje Vlada Republike Hrvatske, dok kod ostalih zaštićenih područja ulogu preuzimaju jedinice područne (regionalne) samouprave na čijem teritoriju se iste nalaze, o čemu vidjeti *supra*.

2. Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine

Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine objavljena je u Narodnim novinama broj 55, 2013. godine (dalje u tekstu – Strategija). Ona polazi od ključnih pokazatelja razvoja, koji je već dostignut, uvažava razvojna ograničenja i raznovrsne mogućnosti koje se očitavaju iz aktualnih trendova u globalnom okruženju te uočava ciljne činitelje uspjeha na koje se hrvatska turistička politika mora usmjeriti u razdoblju do 2020. godine. Nadalje, Strategija daje odgovore na tri temeljna pitanja: gdje se trenutno nalazi turizam Republike Hrvatske, kamo se želi stići i kako će se tamo stići. Odgovor na pitanje gdje se trenutno nalazi turizam Republike Hrvatske otkriva se analizom stanja koja predstavlja okvir za daljnje postupanje, a obuhvaća unutarnje i vanjske strateške čimbenike te procjenjuje stvarno stanje stvari. Kamo se želi stići pokazuje željeno stanje, tj. cilj koji se želi ostvariti, a kako će se tamo stići predstavlja mjere i aktivnosti koje će biti poduzete u određenom vremenskom razdoblju uz sve raspoložive, ali i ograničene resurse.

2.1. Uvod u Strategiju razvoja turizma

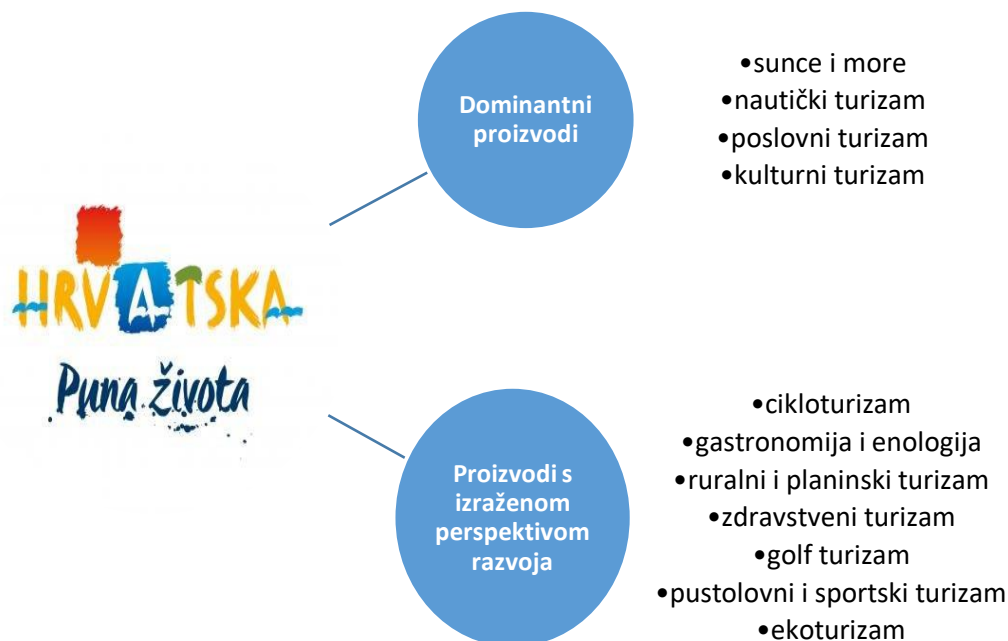
Strategija polazi od analize ključnih pokazatelja dostignutoga razvoja, obraća pozornost na razvojna ograničenja i razvojne mogućnosti koje se očitavaju iz postojećih razvojnih trendova u globalnom okruženju te prepoznaje ključne činitelje uspjeha na koje se hrvatska turistička politika mora usredotočiti u razdoblju do 2020. godine. Strategija je temeljeni razvojni dokument hrvatskog turizma, koji prije svega obuhvaća stvarno stanje hrvatskog turizma, njegove konkurentske prednosti, ali i nedostatke. Zatim, definira ciljeve koji se žele ostvariti uz, naravno, sve raspoložive resurse (ljudske, materijalne, novčane) i mjere kojima će se željeno ostvariti.

Prema Rašić Bakarić (2017) turizam Republike Hrvatske jedna je od temeljnih gospodarskih grana, što potvrđuju statistički podaci prema kojima je u 2017. godini djelatnost turizma stvorila ukupno 8,6 milijardi eura prihoda i apsorbirala 6,9 % ukupno zaposlenih. Premda su sunce i more najčešći pojmovi koji se vežu uz hrvatski turizam, u posljednje vrijeme dolazi do značajnih

promjena u ponudi turističkih proizvoda, osobito u pogledu cikloturizma, gastronomskog, planinskog, ruralnog, sportskog i zdravstvenog turizma koji sve više dobivaju na važnosti. Tako se važnost hrvatskog turizma djelomice seli na kontinentalni dio što doprinosi proširenju i atraktivnosti turističke ponude te produljenju sezone. Prema podacima Turističkog news portala (<https://hrturizam.hr/zagrebacki-advent-i-ove-godine-rusi-rekorde-posjecenosti/>) manifestacija Advent u Zagrebu je 2016. i 2017. godine gradu Zagrebu donijela krunu najbolje europske destinacije, a posjetilo ju je više od 110 tisuća ljudi, koji su u mjesec dana potrošili nešto više od pola milijarde kuna.

Turistički proizvodi prema doprinosu ukupnom prihodu dijele se na dominantne proizvode od kojih svaki stvara više od 5 % prihoda te proizvode s izraženom perspektivom razvoja. Na samom se vrhu dominantnih proizvoda nalaze sunce i more koji stvaraju više od 85 % prihoda, što je očekivano s obzirom na to da je od ukupnih noćenja najviše njih ostvareno u ljetnim mjesecima (lipanj, srpanj, kolovoz). Zatim, slijedi nautički turizam, koji zbog atraktivnosti jahting i kruzing turizma u posljednje vrijeme bilježi rast.

U Strategiji se spominje da je poslovni turizam bitna odrednica hrvatskog turizma, osobito u gradovima kao što su Zagreb, Split i Rijeka u kojima posluju podružnice svjetskih kompanija i najvećih hrvatskih poduzeća. Također je neizostavan kulturni turizam, predstavljen bogatstvom povijesne, kulturne i vjerske baštine Republike Hrvatske. Proizvodi s izraženom perspektivom razvoja isto tako su od velikog značaja za turizam, ali njihova zastupljenost u stvaranju prihoda, zapošljavanju turističkih djelatnika i ponudi smještaja nalazi se ispod razine željenog, stoga je nužno buduće investicije uložiti upravo u ta područja. Promatrajući vrste proizvoda o kojima se radi, zdravstveni turizam, cikloturizam, ruralni i planinski turizam, golf turizam, pustolovni i sportski turizam, lako se može zaključiti kako se radi o proizvodima koji imaju visoki potencijal te niz komparativnih prednosti s obzirom na njihovu raspršenost diljem cijele Hrvatske, u odnosu na sunce i more te jahting turizam koji se odvija samo na jadranskoj obali.

Slika 1. Podjela turističkih proizvoda Republike Hrvatske

Izvor: Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine

Nacionalna politika temeljni je kreator strateških smjernica razvoja turizma. Planiranjem, određivanjem prioritetnih područja i raspodjelom raspoloživih resursa djeluje u smjeru ostvarenja temeljnoga cilja hrvatskoga turizma, a to je postignuti dugoročno održiv rast i razvoj. Prema Strategiji je utvrđeno da viziju razvoja turizma treba temeljiti na deset razvojnih načela koja obuhvaćaju: partnerstvo koje smatra da je od velike važnosti međusobna suradnja nacionalne i lokalne vlasti te privatnog i civilnog sektora, zatim institucionalno dereguliranje u kojem su zakoni prilagođeni poduzetnicima, ekološki odgovorni razvoj koji obuhvaća ekološke preparate i obnovljive izvore energije, nadalje, načela obuhvaćaju i više od sunca i mora te se zalažu za unaprjeđenje drugih turističkih proizvoda od jednake važnosti, turizam na cijelom prostoru što znači uključivanje i kontinentalnog dijela Hrvatske u turizam, autentičnost i kreativnost koje označavaju različitost i izvornost hrvatskih turističkih proizvoda od konkurentskih (grčkih, španjolskih, austrijskih i dr.), hotelijerstvo kao glavni pokretač povećanja smještajnih kapaciteta i njihove kvalitete, inovativni pristup pruža priliku za stvaranje brenda kao zemlje koja uz ljepote krajolika nudi i tradicionalnu izvornu kuhinju, ljubazno osoblje, višejezičnost, zatim proizvodnja za turizam koja obuhvaća ponudu domaćih autohtonih proizvoda koju proizvode mali poduzetnici,

a to su obiteljska poljoprivredna gospodarstva, te naposljetku kulturu kvalitete koja stvara kvalitetan obrazovni kadar zaposlenika, uvodi znakove kvalitete te certificiranje proizvoda kako bi se isti uskladili s nacionalnom i europskom regulativom.

Sva načela zajedno predstavljaju viziju razvoja hrvatskoga turizma, kakav bi on trebao biti, koji su preduvjeti za ostvarenje željenoga te čime će privlačiti potražnju i što će ga diferencirati od konkurentskih. Također, Strategijom je određen glavni cilj razvoja hrvatskog turizma do 2020. godine, a to je povećanje atraktivnosti i konkurentnosti čime se Hrvatsku po kriteriju konkurentnosti želi svrstati u 20 vodećih turističkih destinacija u svijetu. Ostali strateški ciljevi su poboljšanje strukture i kvalitete smještaja, zatim svakako novo zapošljavanje privlačenjem novih investicija što će također doprinijeti povećanju turističke potrošnje. Da bi se postigli zacrtani ciljevi, potrebno je provođenje određenih mjera prilagođenih raspoloživim resursima i mogućnostima. Zakonskom regulativom može se stimulirati razvoj malog i srednjeg poduzetništva te poboljšati investicijska klima koja će aktivacijom investicijskih projekata poboljšati strukturu i kvalitetu smještaja i zaposliti dodatnu radnu snagu, što će svakako imati pozitivan utjecaj na ukupno blagostanje, osobito u današnje vrijeme kada je moguće u tu svrhu iskoristiti bespovratna sredstva iz fondova Europske unije. Proaktivna fiskalna politika omogućava regulaciju cijena i dohotka čime se stimulira potrošnja. Stvaranje poduzetničkog klastera doprinijet će povezivanju domaćih proizvođača s privatnim sektorom i prezentiranju autohtonih domaćih proizvoda. Akcijskim planovima i nacionalnim programima razvoja dominantnih turističkih proizvoda i proizvoda s izraženom perspektivom razvoja stvorit će se jedinstvena destinacija koja će dati turistima više od sunca i mora.

2.2. Trenutno stanje u hrvatskom turizmu

Prema sustavu za prijavu i odjavu turista eVisitor, ne računajući podatke nautike, tri milijunto noćenje u Dubrovniku ove je godine ostvareno 21. kolovoza, odnosno sedam dana ranije nego lani, što potvrđuje odličnu turističku sezonu. Prema objavljenim podacima vidljivo je da turistička kretanja u ovogodišnjoj sezoni napreduju i povećavaju se u odnosu na prijašnje, a i očekuje se da će do kraja godine još rasti (<https://mint.gov.hr/vijesti/dubrovnik-tri-milijuna-nocenja-ostvarena-sedam-dana-ranije-nego-lani/19383>).

Nadalje, prema statističkim podacima Ministarstva turizma (<https://mint.gov.hr/>), promatrajući prijašnje turističke sezone, Hrvatska je bilježila kontinuirani rast dolazaka i noćenja sve do 1990. godine, kada slijedi nagli pad do 1995. godine. Po završetku ratnog stanja, slijedi lagani rast, a u 2017. i 2018. godini zabilježene su rekordne vrijednosti. Očekuje se da će 2019. biti još više isplativa, osobito sada kada je Hrvatska na korak uvođenja eura i ulaska u Šengenski prostor, što će se svakako pozitivno odraziti na turistička kretanja.

Tablica 1. Dolasci i noćenja u 2017. i 2018. godini

	DOLASCI			NOĆENJA		
	2017.	2018.	INDEKS 2018./2017.	2017.	2018.	INDEKS 2018./2017.
UKUPNO	508 113	518 588	102,1	12 045 896	12 590 928	104,5
DOMAĆI TURISTI	142 093	141 549	99,6	5 858 416	5 921 888	101,1
STRANI TURISTI	366 020	377 039	103,0	6 187 480	6 669 040	107,8

Izvor: izrada autora prema statističkim podacima Državnog zavoda za statistiku

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/04-03-02_01_2018.htm) u 2018. godini u nekomercijalnim smještajnim objektima u Republici Hrvatskoj boravilo je 519 tisuća turista, koji su ostvarili 12,6 milijuna noćenja. U odnosu na 2017. godinu, to je 2 % više dolazaka i 5 % više noćenja turista. U strukturi ukupno ostvarenih dolazaka turista 27 % čine dolasci domaćih turista, a 73 % dolasci stranih turista. U strukturi ukupno ostvarenih noćenja 47 % noćenja ostvarili su domaći, a 53 % strani turisti. Prosječno su ostvarena 24,3 noćenja po turistu. Domaći turisti ostvarili su prosječno 41,8, a strani turisti 17,7 noćenja.

Kao što je već ranije navedeno, jedan od ciljeva Strategije jest poboljšanje i proširenje smještajnih kapaciteta, što bi se svakako postiglo boljom kategorizacijom i izgradnjom suvremenijih

turističkih kompleksa koji će pružati usluge *wellnessa*, sportskih aktivnosti i dr. Nadalje, postoji tendencija osiguranja smještajnih kapaciteta za mlade izgradnjom hostelā, s obzirom na to da sve više mladih stranih turista posjećuje Hrvatsku za vrijeme održavanja festivala kao što su Špancirfest, *Summerblast*, *Ultra Europe*, *Seasplash* festival i drugi. Gastronomija također igra važnu ulogu prilikom stvaranja doživljaja, a Hrvatska zaista obiluje raznolikom autohtonom kuhinjom sa svih strana, od sjeverozapada i poznate purice s mlincima, zagorskih štrukla i međimurske gibanice, zatim slavonskog čobanca, kulena i čvaraka pa sve do dalmatinskog pršuta, istarskih tartufa, ovčjih sireva i kvalitetnih vina.

3. Institucionalni okvir zaštite prirode u Republici Hrvatskoj

Referentna baza i jedini službeni izvor podataka o zaštićenim područjima u Republici Hrvatskoj je Upisnik zaštićenih područja Uprave za zaštitu prirode Ministarstva zaštite okoliša i energetike. Prema Upisniku zaštićenih područja u Republici Hrvatskoj ukupno je zaštićeno 408 područja u različitim kategorijama, a zaštićena područja danas obuhvaćaju 8,54 % ukupne površine Republike Hrvatske, odnosno 12,22 % kopnenog teritorija i 1,94 % teritorijalnog mora. Najveći dio zaštićene površine su parkovi prirode (4,90 % ukupnog državnog teritorija).

Tablica 2. Zaštićena područja u Republici Hrvatskoj

Kategorija	broj ZP	površina (km ²)	% površine RH
STROGI REZERVAT	2	24,19	0,03
NACIONALNI PARK	8	979,63	1,11
POSEBNI REZERVAT	77	400,11	0,45
PARK PRIRODE	11	4320,48	4,90
REGIONALNI PARK	2	1025,56	1,16
SPOMENIK PRIRODE	80	2,27	0,003

ZNAČAJNI KRAJOBRAZ	82	1331,28	1,51
PARK-ŠUMA	27	29,54	0,03
SPOMENIK PARKOVNE ARHITEKTURE	119	8,36	0,01
Površina zaštićenih područja unutar drugih zaštićenih područja		593,39	0,67
UKUPNO ZP U RH	408	7528,03	8,54

Izvor: Izvješće zaključno s 23. studenim 2017., Bioportal

Danas je zaštita prirode u Republici Hrvatskoj dobro organizirana i postoji čitav niz propisa i zakona koji reguliraju to područje. Budući da je većina naših zaštićenih područja specifična, treba imati vlastitu autonomiju odlučivanja kada su u pitanju strateški projekti i smjernice, a posebice zato jer su oni nositelji gospodarskih aktivnosti u zaštićenim područjima.

3.1. Zakon o zaštiti prirode

Prema Članku 1. Zakona o zaštiti prirode uređuje se sustav zaštite i cjelovitog očuvanja prirode i njezinih dijelova te ostala pitanja vezana uz zaštitu okoliša. Za Republiku Hrvatsku priroda i dijelovi prirode od značajnog su interesa i uživaju njezinu osobitu zaštitu. Također, ističe se kako prirodu čini sveukupna bioraznolikost, krajobrazna raznolikost i georaznolikost, a u Zakonu o zaštiti prirode navodi se i na koji se način provodi zaštita: utvrđivanjem i procjenom stanja prirode, provedbom mjera zaštite prirode, donošenjem prostornih planova temeljem posebnog propisa i planova gospodarenja prirodnim dobrima u djelatnostima rudarstva, energetike, prometa, poljoprivrede, šumarstva, lovstva, ribarstva, vodnoga gospodarstva i drugih djelatnosti od utjecaja na prirodu, izradom izvješća o stanju prirode i provedbom strategije, programa i drugih dokumenata propisanih ovim Zakonom, proglašavanjem zaštićenih dijelova prirode, uspostavom sustava upravljanja prirodom i zaštićenim dijelovima prirode, povezivanjem i usklađivanjem državnog sustava s međunarodnim sustavom zaštite prirode, poticanjem znanstvenoga i stručnoga rada u području zaštite prirode, obavješćavanjem javnosti o stanju prirode i sudjelovanjem javnosti

u odlučivanju o zaštiti prirode, poticanjem i promicanjem zaštite prirode te razvijanjem svijesti o potrebi zaštite prirode u odgoju i obrazovanju.

3.2. Ciljevi i zadaće zaštite prirode

Da bi se zaštitile prirodne ljepote u Republici Hrvatskoj, Zakonom o zaštiti prirode određeni su ciljevi i zadaće zaštite prirode: očuvati i/ili obnoviti bioraznolikost, krajobraznu raznolikost i georaznolikost u stanju prirodne ravnoteže i usklađenih odnosa s ljudskim djelovanjem, utvrditi i pratiti stanje prirode, osigurati sustav zaštite prirode radi njezina trajnog očuvanja, osigurati održivo korištenje prirodnih dobara bez bitnog oštećivanja dijelova prirode i uz što manje narušavanje ravnoteže njezinih sastavnica, pridonijeti očuvanju prirodnosti tla, očuvanju kakvoće, količine i dostupnosti vode, mora, očuvanju atmosfere i proizvodnji kisika te očuvanju klime, spriječiti ili ublažiti štetne zahvate ljudi i poremećaje u prirodi kao posljedice tehnološkog razvoja i obavljanja djelatnosti.

4. Nacionalni parkovi u Republici Hrvatskoj

Prema Članku 113. Zakona o zaštiti prirode nacionalni parkovi su prostrana, pretežno neizmijenjena područja kopna i/ili mora iznimnih i višestrukih prirodnih vrijednosti koja obuhvaćaju jedan ili više sačuvanih ili neznatno izmijenjenih ekosustava. Namijenjeni su očuvanju izvornih prirodnih i krajobraznih vrijednosti, a imaju znanstvenu, kulturnu, odgojno-obrazovnu te rekreativnu namjenu.

4.1. Specifičnost institucionalnog okvira nacionalnih parkova

Prema Bulatu (2012) za svako područje zasebno postoje zakoni koji reguliraju njihovo upravljanje, pa tako i u slučaju nacionalnih parkova postoje zakoni o proglašenju, pravilnici o unutarnjem redu, odluke o osnivanju javnih poduzeća te razni prostorni planovi i interni strateški dokumenti za svaki od njih. Specifičnost institucionalnog modela upravljanja zaštićenim područjima vidljiva je u planu upravljanja koji definira svrhu i misiju parka te način korištenja i održivost pojedinoga zaštićenog područja.

Zakon o proglašenju zaštićenog područja nacionalnim parkom donosi Vlada Republike Hrvatske, a provođenje zakona je u nadležnosti Ministarstva zaštite okoliša i energetike. Zakon definira

granice nacionalnih parkova, organizacijsku strukturu te odluke o donošenju ostale regulative. Odluke o osnivanju javnog poduzeća za svaki od nacionalnih parkova definiraju organe upravljanja, njihove djelatnosti, sredstva za rad, prava i odgovornosti. Javna poduzeća osnivaju se s ciljem zaštite, promicanja, održavanja i prezentiranja kulturno-povijesnih zaštićenih područja. Njihove djelatnosti definirane su statutom, a najčešće su to djelatnosti zaštite prirode, kulturne baštine, održavanje muzejske građe, turističke i ugostiteljske djelatnosti pod koje spadaju usluge smještaja i ponude autohtone kuhinje. Kako se radi o javnim poduzećima koja su više od 51 % u vlasništvu Republike Hrvatske, sredstva za rad djelomično se osiguravaju iz državnog proračuna te iz ostvarenja vlastitih prihoda. Kao primjer uređenja i vođenja nacionalnih parkova istaknut je Nacionalni park „Brijuni“. Uredbom o Javnom poduzeću „Brijuni“ objavljenoj u Narodnim novinama broj 47/91, 3/92 navedeno je da je Uprava poduzeća glavna i odgovorna za rad, stoga donosi sve važne odluke vezane uz zaštitu, održavanje, očuvanje, prezentiranje, korištenje i promicanje Nacionalnog parka, zatim odluke vezane uz raspodjelu ostvarene dobiti, statut, plan razvoja, akt o unutarnjem ustrojstvu i načinu rada, odluku o osnivanju drugih poduzeća, odluku o imenovanju i razrješenju djelatnika s posebnim ovlastima, a jednom godišnje izrađuje izvješće o svom radu koje dostavlja Saboru i Vladi Republike Hrvatske. Prostorni planovi nacionalnih parkova utvrđuju ciljeve i zadaće zaštite, organizaciju i zaštitu prostora, korištenje, infrastrukturu, mjere gospodarenja područjem, analiziranje stanja, vođenje službenih evidencija i dr.

Slika 2. Smještaj nacionalnih parkova u Republici Hrvatskoj

Izvor: Kamping Udruženje Hrvatske

4.2. Menadžment turizma u nacionalnim parkovima

Menadžment u turizmu obuhvaća upravljanje malim i srednjim poduzećima, izradu poslovnih planova i strategija i njihovu implementaciju, upravljanje destinacijama, smještajnim kapacitetima i ljudskim resursima. Prema Jović i Ivanović (2004) nacionalni parkovi su specifična zaštićena područja zbog svoje kompleksnosti i važnosti za turizam Republike Hrvatske, a menadžment mora pažljivo analizirati stvarno stanje i izraditi strateške planove koji će se temeljiti na sljedećim prioritetima: zaštita i unapređenje prirodno-turističkih vrijednosti nacionalnih parkova kao osnove ekološki orijentiranog razvoja, daljnje jačanje materijalnih faktora razvoja, kontinuirano unapređivanje organizacije i specijalizacije turističke ponude, usmjeravanje koncepta razvoja u pravcu njegove održivosti. Prije svega, bitno je zaštititi područje nacionalnog parka od štetnih utjecaja okoline, jer upravo ta područja često postaju žrtve privatnih interesa, i to najčešće zbog gradnje smještajnih kapaciteta u blizini parka, izlivanja fekalija u jezera, uništavanje unutrašnjosti parka pružanjem ugostiteljskih usluga i dr. S vremenom, a i zbog sve jače turističke

posjećenosti, javlja se potreba za određenim radovima u parku (obnova staza, održavanje vodenih površina, ograđivanje područja od naleta divljih životinja) koji nikako ne smiju utjecati na originalnost parka, stoga je važno da se pravilnim vodstvom zadrži izvornost i ljepota toga zaštićenog područja.

Jovičić i Ivanović (2004) navode kako je menadžment turizma u nacionalnim parkovima usmjeren na zaštitu prirodne ljepote i kulturne baštine tih područja, razvoj lokalne zajednice i ponudu autohtonih proizvoda, razne manifestacije održavanja tradicijskih običaja, prezentaciju povijesti lokalnog područja, unaprjeđenje ruralnog razvoja publiciranjem i promocijom tih područja, osobito u današnje vrijeme kada mediji igraju izuzetno važnu ulogu u svakodnevnom životu ljudi. Razvoj turizma u nacionalnim parkovima mora se temeljiti na očuvanju autentičnosti tih područja, zadržavanju ekološke ravnoteže i na osiguravanju svih potrebnih resursa uz izbjegavanje aktivnosti koje bi na bilo koji način narušile normalno funkcioniranje i prepoznatljivost tih destinacija.

4.3. Nacionalni parkovi Republike Hrvatske

Republika Hrvatska ima osam nacionalnih parkova koji su smješteni u Primorskoj i Gorskoj Hrvatskoj, i to na kontinentalnom dijelu ili na otocima. Nacionalni parkovi u Primorskoj Hrvatskoj su: Brijuni, Mljet, Kornati, Krka i Paklenica, a u krškom reljefu Gorske Hrvatske smješteni su: Plitvička jezera, Risnjak i Sjeverni Velebit (<https://nprh.weebly.com/nacionalni-parkovi-u-rh.html>).

Tablica 3. Statistika nacionalnih parkova

Nacionalni park	Površina u km ²	Broj posjetitelja		Indeks 2018./2017.
		2017.	2018.	
Brijuni	34	169.299	171.794	101,5
Krka	109	1.284.723	1.354.802	105,5
Kornati	217	229.061	237.435	103,7

Mljet	54	140.329	145.751	103,9
Paklenica	95	140.561	144.624	102,9
Plitvička jezera	297	1.720.331	1.796.670	104,4
Risnjak	64	16.575	16.816	101,5
Sjeverni Velebit	109	22.919	30.638	133,7
Ukupno	979	3.723.798	3.898.530	857,1

Izvor: Ministarstvo zaštite okoliša i energetike

Prema podacima Ministarstva zaštite okoliša i energetike (https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_cdokumenti/190614_HTZ%20TUB_2018_hrv.pdf) nacionalne parkove u 2018. godini posjetilo je ukupno 3,9 milijuna posjetitelja, što je više u odnosu na 2017. godinu. Najviše posjetitelja posjetilo je Plitvička jezera, njih 1,8 mil., Krku njih 1,35 mil., dok su Kornati na trećem mjestu s 237 tis. posjetitelja. Premda su površinom najmanji nacionalni park, Brijuni su po posjećenosti s udjelom od 4,5 % na četvrtom mjestu. Najmanje posjetitelja je posjetilo Risnjak, koji se s udjelom od 0,4 % od ukupnog broja posjetitelja našao na zadnjem mjestu. Promatrajući vrijednosti indeksa, najveći rast broja posjetitelja zabilježili su Kornati, i to čak 39 %, zatim slijedi Sjeverni Velebit s rastom od 36 % i Plitvička jezera s 20 %. Jedini pad broja posjetitelja zabilježili su Brijuni, i to 7 %.

4.4. Problemi nacionalnih parkova u Republici Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj Zakon o zaštiti prirode određuje devet kategorija prostorne zaštite. Kad su u pitanju zaštićena područja prirode i ispunjavanje ciljeva radi kojih su proglašena, kao presudan i najvažniji segment nameće se njihovo kvalitetno upravljanje. Međunarodne organizacije za zaštitu prirode već desetljećima za ključno mjerilo učinkovitosti zaštite u takvim područjima uzimaju koncept i kvalitetu njihova institucionalnog upravljanja. Prema Bulat (2012) u Hrvatskoj nažalost i dalje postoji veliki raskorak između stvarnih troškova upravljanja pojedinih područja i njihovih ukupno ostvarenih prihoda, što podrazumijeva one prihode iz proračuna i one iz vlastite

djelatnosti. Kod nekih zaštićenih područja (npr. NP „Kornati“) taj je raskorak tako velik da od samog osnivanja parka dovodi u pitanje mogućnosti ostvarivanja ciljeva radi kojih je park osnovan.

Opačić (2001) spominje probleme koji su zastupljeni u nacionalnim parkovima Republike Hrvatske. Nacionalnom parku „Plitvička jezera“ najviše problema uzrokuju: državna cesta Zagreb – Split, neriješen odvod komunalnih otpadnih voda, gnojenje poljoprivrednih površina u slivnoj zoni jezera, previše turista u jednoj sezoni, posljedice rata koje su ponajviše vidljive u smanjenju životinjskoga svijeta i devastiranoj infrastrukturi. Zatim, NP „Paklenica“ ima najviše problema s nekontroliranim lovom u blizini granica nacionalnog parka te povećanim brojem neodgovornih posjetitelja gdje se posebno ističu alpinisti. Nacionalni park „Risnjak“ ugrožava sječa šuma u novoproglašenim zaštićenim dijelovima parka koje lokalno stanovništvo ne želi prihvatiti jer im je time ugrožena egzistencija. Problemi Nacionalnog parka „Mljet“ povezani su s neriješenim pitanjem naselja sa stalnim stanovništvom unutar granica nacionalnog parka, a također je potrebno smanjiti postojeća građevinska područja. NP „Kornati“ najveći je problem nekontrolirana izgradnja u kontinentalnom dijelu parka te pretjeran izlov životinjskoga svijeta podmorja. Nadalje, „Brijuni“ su posebno ugroženi idejom da se Nacionalni park pretvori u područje elitnoga turizma, čime bi se ugrozila kategorizacija Brijuna kao nacionalnog parka. „Krka“ je pak ugrožena masovnim turizmom i neriješenim odvodom otpadnih voda gradova Knina i Drniša. „Sjeverni Velebit“, kao hrvatski najmlađi nacionalni park, ugrožavaju neriješeni odnosi uprave nacionalnog parka i lokalnih šumarija, koje su iskorištavale šumsko bogatstvo u parku. Također, može poslužiti kao primjer neracionalne zaštite jer je prvo proglašen nacionalnim parkom, a zatim se počelo razmatrati pitanje propalih šumarija i problema s lokalnim stanovništvom. Neriješenih pitanja i problema, naravno, ima i u parkovima prirode, a vrlo su slični onima u nacionalnim parkovima. Upravo je zadaća propisa da snagom svojih norma utječe na rješavanje barem nekih od spomenutih problema.

4.4.1. „Plitvička jezera“

Smješten u Gorskoj Hrvatskoj, između planinskih lanaca Male Kapele i Ličke Plješivice, Nacionalni park „Plitvička jezera“ uzet je kao primjer nacionalnog parka u ovom završnom radu. Još davne 1926. godine akademik Ivo Pevalek proučavajući proces usidranja, kojim nastaju

sedrene barijere i kojim se stvaraju jezera, upozoravao je na važnost toga fenomena i njegovu zaštitu (<https://np-plitvicka-jezera.hr/wp-content/uploads/2017/10/NPplitvice-plan-upravljanja.pdf?x92898>). Prvim hrvatskim nacionalnim parkom Plitvička jezera proglašena su 8. travnja 1949. godine, a međunarodnim priznanjem 26. listopada 1979. godine upisana na UNESCO-ovu Listu svjetske baštine. Nacionalni park je glavninom pokriven šumom, dok manji dio površine čini 16 imenovanih i još nekoliko manjih jezera. Zakonska regulativa sastoji se od Zakona o proglašenju Plitvičkih jezera nacionalnim parkom, Statuta Javne ustanove Nacionalni park „Plitvička jezera“, Plana upravljanja Nacionalnim parkom „Plitvička jezera“, Prostornog plana područja posebnih obilježja Nacionalnog parka „Plitvička jezera“ te Pravilnika o unutarnjem redu u Nacionalnom parku „Plitvička jezera.“ Prirodnu baštinu parka predstavlja krški krajobraz sa 114 speleoloških objekata, sedrene barijere koje su stvorile predivne slapove i jezera, fauna sa 259 istraženih vrsta kraljevnjaka, 321 vrsta leptira i 168 vrsta ptica te flora s preko 1 400 istraženih biljnih vrsta što čini 30 % ukupne flore Hrvatske (<https://np-plitvicka-jezera.hr/o-parku/opcenito/>). Otkrivanju prirodne i kulturne baštine zaslužna su dugotrajna istraživanja. Tako je prva znanstveno-istraživačka postaja Biološka stanica „Plitvička jezera“ osnovana 1961. godine, a njezin rad nastavlja Znanstvena stanica „Ivo Pevalek“ od 1975. godine (<https://np-plitvicka-jezera.hr/prirodna-i-kulturna-bastina/prirodna-bastina/>). Turistička ponuda parka sastoji se od 8 kružnih programa obilaska jezerske zone i 4 planinarske staze. Programi obilaska prilagođeni su posjetiteljima, pa tako postoji program A, malo manje zahtjevan, koji se sastoji od 3 500 m duge staze s duljinom razgleda od 2 do 3 sata, te najzahtjevniji program K s 18 300 m dugom stazom i duljinom razgleda od 6 do 8 sati.

5. Parkovi prirode u Republici Hrvatskoj

Prema članku 115. Zakona o zaštiti prirode park prirode je prostrano prirodno ili dijelom kultivirano područje kopna i/ili mora velike bioraznolikosti i/ili georaznolikosti s vrijednim ekološkim obilježjima, naglašenim krajobraznim i kulturno-povijesnim vrijednostima, a ima znanstvenu, kulturnu, odgojno-obrazovnu te rekreativnu namjenu. U Republici Hrvatskoj park prirode je najraširenija kategorija zaštite. Obuhvaća izvorna područja, ali i područja deformiranih prirodnih obilježja, a uključuje kopno i more. Prema kategoriji zaštite park prirode je jedna od najblažih kategorija koja dozvoljava određene gospodarske djelatnosti i korištenje prirodnih

resursa, ali uz poštivanje zakona i uvjeta zaštite prirode. Kategorijom zaštite do sada je proglašeno 11 parkova prirode: Biokovo, Telašćica, Učka, Vransko jezero, Žumberak – Samoborsko gorje, Lastovsko otočje, Papuk, Lonjsko polje, Medvednica, Kopački rit i Velebit.

5.1. Institucionalni okvir postanka parkova prirode

Zakonodavni okvir parkova prirode sastoji se od zakonā o proglašenju parka prirode, pravilnikā o unutarnjem redu u parku prirode, uredbi o osnivanju javne ustanove parka prirode, odluka o donošenju prostornog plana te ostale međunarodne zakonske regulative. Zakon o proglašenju parka prirode izglasuje Sabor Republike Hrvatske na prijedlog Vlade, uz prethodnu suradnju s Ministarstvom zaštite okoliša i energetike i Ministarstvom kulture. Zakon definira granice parka, posebno zaštićene objekte i lokalitet. Pravilnik o unutarnjem redu u parku obuhvaća opće odredbe o javnoj ustanovi koja upravlja radom parka, zaposlenicima, zaštiti žive i nežive prirode, istraživanjima, posjećivanju, razgledavanju i rekreaciji, obavljanju djelatnosti unutar parka te nadzoru i upravljanju. Odluka o donošenju prostornog plana parka donosi se s ciljem racionalnog korištenja područja kako bi se ono zaštitilo od vanjskih utjecaja i kako bi se zaštitila njegova postojeća izvornost i tradicija. Odlukom se također planiraju gospodarski sadržaji, osobito smještajni kapaciteti i uređenje područja te naselja u neposrednoj blizini parka. Uredbom o osnivanju javne ustanove definiraju se njezine djelatnosti, upravljačka tijela i njihove obveze, potrebne kvalifikacije i zadatke voditelja ustanove i ostalih zaposlenika, statut ustanove, vođenje evidencije i podnošenje izvješća o radu Vladi RH i Državnoj upravi za zaštitu prirode i okoliša. Važno je istaknuti činjenicu kako organizacijske jedinice parkova prirode usko surađuju s Fondom za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, Ministarstvom zaštite okoliša i energetike, Ministarstvom turizma i Ministarstvom kulture.

5.2. Parkovi prirode Republike Hrvatske

Prema Upisniku zaštićenih područja (<http://www.haop.hr/hr/baze-i-portali/upisnik-zasticenih-podrucja>) Uprave za zaštitu prirode Ministarstva zaštite okoliša i energetike, najveći dio zaštićenih površina upravo su parkovi prirode (4,90 % ukupnog državnog teritorija). U suprotnosti s nacionalnim parkovima, parkovi prirode smješteni su diljem Lijepe Naše. U kontinentalnom dijelu

tako se nalazi Kopački rit, Papuk, Lonjsko polje, Medvednica i Žumberak, dok su Učka, Velebit, Telašćica, Vransko jezero, Biokovo i Lastovo smješteni u jadranskom dijelu Hrvatske.

Slika 3. Smještaj parkova prirode u Republici Hrvatskoj

Izvor: <https://www.camping.hr/hr/hrvatska/parkovi-prirode>

5.2.1. „Kopački rit“

Stupanjem na snagu Zakona o Parku prirode „Kopački rit“ objavljenog u Narodnim novinama broj 45, 1999. godine (dalje u tekstu – Zakon o Parku prirode „Kopački rit“) Hrvatska je dobila još jedan park prirode ukupne površine 177 km² koji se nalazi 15 kilometara od ušća rijeke Drave. Područje parka jedno je od najvažnijih i najinteresantnijih izvornih i očuvanih močvarnih područja, a dio Kopačkoga rita izdvojen je kao specijalni zoološki rezervat, pa je iz toga razloga uzet kao primjer parka prirode Republike Hrvatske. Zbog iznimne biološke raznolikosti, čak 6 godina ranije od proglašenja, 1993. godine Ramsarskom konvencijom uvršten je u Popis močvarnih i vlažnih područja od međunarodnog značaja. „Kopački rit“ najistočniji je park prirode u Hrvatskoj, a blizina grada Osijeka i dobra prometna povezanost osnovne su prednosti kod razvoja turizma. Na

toj, zaista velikoj, površini parka skriva se više od 2 300 bioloških vrsta. Svake godine tu se gnijezdi 140 vrsta ptica, najveće je rastilište i mrjestilište slatkovodne ribe te jedan od najvećih fluvijalno-močvarnih nizina u Europi što ga čini iznimno vrijednim zoološkim rezervatom u Hrvatskoj (<http://www.parkovihrvatske.hr/park-prirode-kopacki-rit>).

Uz Zakon o Parku prirode „Kopački rit“ zakonodavni okvir parka čine Pravilnik o unutarnjem redu u Parku prirode „Kopački rit“, Uredba o osnivanju Javne ustanove Parka prirode „Kopački rit“ i Odluka o donošenju Prostornog plana Parka prirode „Kopački rit“. Parkom upravlja Javna ustanova koja se sastoji od Upravnog vijeća, Ureda ravnatelja, Odsjeka tajništva ustanove, Službe stručnih poslova zaštite, održavanja i očuvanja Parka prirode, Službe čuvara prirode, Odsjeka za prihvati i edukaciju posjetitelja, Odsjeka za promociju i provedbu projekata te Odsjeka tehničke službe i službe održavanja. Cjelokupna organizacijska struktura brine se za nesmetano funkcioniranje parka i djeluje s ciljem dugoročne zaštite, održavanja, očuvanja i promicanja prirode na dobrobit sadašnjega lokalnog stanovništva i budućih generacija.

Prema financijskom izvješću u 2017. godini ostvareno je 8,29 mil. kuna prihoda i 4,88 mil. kuna rashoda, s viškom prihoda i primitka raspoloživih u sljedećem razdoblju u iznosu od 1,91 mil. kuna. Pozitivni financijski rezultati dobar su temelj za daljnje upravljanje parkom, stoga se mogu očekivati daljnja istraživanja, osobito u kategorijama koja dosada nisu istražena. Turistička ponuda Parka prirode „Kopački rit“ obuhvaća biciklizam, ribolov, vožnju brodom ili čamcem dolinom Dunava, školu u prirodi i turističkoga vodiča (<https://pp-kopacki-rit.hr/>).

6. Upravljanje zaštićenim područjima

Prema Hrvatskoj agenciji za okoliš i prirodu (<http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/upravljanje-zasticenim-podrucjima>) upravljanje zaštićenim područjima ciklički je proces u okviru kojeg se provođenjem unaprijed određenih aktivnosti pokušavaju postići zadani ciljevi. Upravljanje polazi od menadžmenta koji je obuhvaćen nizom aktivnosti koje se provode u skladu sa svim resursima s ciljem ostvarenja određenih ciljeva. Upravljanje je povezano s postojećim stanjem, a za daljnje postupanje je najvažnija analiza stanja koju je potrebno izraditi bez manipulacije podacima. Proglašenje i unašanje na listu zaštićenih područja bez pravilnoga upravljanja ne znači ništa. Upravljanje dopuštenim djelatnostima unutar zaštićenih područja

sprječava njihovo ugrožavanje te također utječe na turističku atraktivnost. Zaštićenim područjima upravljaju javne ustanove, koje u slučaju nacionalnih parkova i parkova prirode imenuje Vlada Republike Hrvatske, dok kod ostalih zaštićenih područja ulogu preuzimaju jedinice područne (regionalne) samouprave na čijem teritoriju se iste nalaze. Nadalje, Mackelworth i Jovanović (2011) napominju da zaštićena područja pružaju temeljnu strategiju očuvanja prirode na nacionalnoj i međunarodnoj razini te da su uprave zaštićenih područja s početka dvadesetog stoljeća ugrožavale već uvriježena tradicionalna prava i način pristupa području. Danas zaštićena područja služe ne samo za očuvanje biološke raznolikosti već i, među ostalim ciljevima, za zaštitu krajobraza i kulturnih dobara. Štoviše, zaštićena se područja promoviraju i kao rješenja za demokratska pitanja, siromaštvo i svjetski razvoj.

Prema Ministarstvu zaštite okoliša i energetike (http://www.haop.hr/sites/default/files/uploads/dokumenti/04_zasticena/smjernice/Smjernice_za_planiranje_upravljanja_MZOE_HAOP_2018.pdf) upravljanje zaštićenim područjima podrazumijeva provođenje niza mjera i aktivnosti potrebnih za dugoročno očuvanje prirodnih i drugih vrijednosti područja, a u okviru odgovornosti dodijeljenih pojedinim institucijama sustava Zakonom o zaštiti prirode i povezanim podzakonskim aktima. Djelokrug rada javnih ustanova koje upravljaju zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže najčešće se sastoji od sljedećih segmenata: očuvanja prirodnih vrijednosti, praćenja stanja prirodnih vrijednosti, održivosti korištenja prirodnih resursa, provođenje mjera očuvanja vrsta i staništa, očuvanja kulturne baštine i tradicijskih vrijednosti, praćenje i periodičku procjenu stanja vrijednosti te provođenje određenih mjera očuvanja kulturnih i tradicijskih vrijednosti, upravljanje posjećivanjem, različitost područja, razvoj obrazovnih programa, osvještavanje javnosti o očuvanju prirode, suradnja s lokalnim stanovništvom u cilju osiguravanja dugoročnog očuvanja prirodnih vrijednosti, razvoj zajedničkih projekata i poticanje ekološkog razvoja. Također, javne ustanove upravljaju područjima temeljem planova upravljanja, a planovi upravljanja dodatno se razrađuju i provode izradom i provedbom godišnjega programa zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja zaštićenih područja.

6.1. Načela zaštite i očuvanja prirode

Zakonom o zaštiti prirode određeno je da se svatko mora ponašati tako da pridonosi očuvanju bioraznolikosti, krajobrazne raznolikosti i georaznolikosti i očuvanju općekorisne uloge prirode, te da obnovljiva prirodna dobra treba koristiti racionalno, a obnovljiva prirodna dobra održivo. Nadalje, u korištenju prirodnih dobara i uređenju prostora obvezno je primjenjivati načela održivog korištenja. Zaštita prirode obveza je svake fizičke i pravne osobe koja je dužna surađivati radi izbjegavanja i sprječavanja opasnih radnji i nastanka štete, a posebice kada postoji prijetnja od ozbiljne ili nepopravljive štete za prirodu. Također, svi stanovnici Republike Hrvatske imaju pravo na slobodan pristup informacijama o stanju prirode.

6.2. Financiranje, promicanje i nadzor zaštićenih područja

Člancima 201. – 203. Zakona o zaštiti prirode uređeno je promicanje zaštićenih područja, način financiranja te nadzor zaštićenih područja. Za promicanje zaštićenih područja zaduženo je resorno Ministarstvo, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave te Zavod i javne ustanove koji su odgovorni za informiranje javnosti o zaštiti prirode i njezinu očuvanju. Kao znak promicanja zaštite prirode u Hrvatskoj se obilježava Dan zaštite prirode 22. svibnja na Međunarodni dan bioraznolikosti. Nadalje, za postignuća u području zaštite prirode dodjeljuju se nagrade i priznanja za ostvarene rezultate promicanja zaštite prirode, rezultate rada na projektima i programima u zaštiti prirode, za razvoj sustava obrazovanja o zaštiti prirode, određena dostignuća pojedinca za razvoj i unapređenje zaštite prirode na državnoj i međunarodnoj razini, znanstvenoistraživački doprinos razvoju zaštite prirode, doprinos stručnih institucija te strukovnih i drugih udruga razvoju i unapređenju zaštite prirode, ostvarene rezultate rada u Zavodu i javnim ustanovama. Istaknuta priznanja i nagrade dodjeljuje Ministarstvo, a vrste, izgled, postupak i način dodjele priznanja i nagrada propisuje ministar pravilnikom.

Zakonom o zaštiti prirode člankom 204. uređeno je financiranje zaštićenih područja, pa se tako sredstva za financiranje zaštite prirode osiguravaju u državnom proračunu, proračunima jedinica područne (regionalne) i lokalne samouprave te iz drugih izvora prema odredbama ovoga Zakona. Također, sredstva za financiranje zaštite prirode mogu se osigurati i sustavom koncesija, koncesijskih odobrenja i drugih odgovarajućih modela takvog financiranja sukladno posebnim

propisima. Isto tako, financiranje zaštite prirode može se osigurati i sredstvima kao što su: donacije, krediti, sredstva međunarodne pomoći, sredstva stranih ulaganja namijenjenih za zaštitu prirode i druga sredstva propisana posebnim zakonom te sredstva iz instrumenata, programa i fondova Europske unije, Ujedinjenih naroda i međunarodnih organizacija. Sredstva za financiranje zaštite prirode koriste se za očuvanje, zaštitu i unapređivanje bioraznolikosti i georaznolikosti, u skladu sa strategijama, planovima i programima.

Zakonom o zaštiti prirode definiran je upravni nadzor i neposredni nadzor zaštićenih područja koji nad primjenom odredaba ovoga Zakona i propisa donesenih na temelju ovoga Zakona obavlja Ministarstvo. Upravni nadzor ustanova za upravljanje zaštićenim područjima kojima je osnivač Republika Hrvatska obavlja Ministarstvo, a neposredni nadzor u zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže obavljaju glavni čuvar prirode i čuvari prirode javne ustanove koja upravlja zaštićenim područjem. Čuvari prirode obavljaju svoju dužnost u posebnoj unutarnjoj jedinici javne ustanove koja upravlja zaštićenim područjem. Na čelu te unutarnje jedinice nalazi se glavni čuvar prirode.

7. Zaštićena područja Europske unije

Prema Europskoj komisiji (http://ec.europa.eu/environment/basics/natural-capital/natura2000/index_hr.htm) zaštićena područja Europske unije, nazvana Natura 2000, mreža su prirodnih ljepota i kulturne baštine 28 zemalja članica. Prvi akt o zaštiti okoliša EU donosi 1979. godine pod nazivom Direktiva o pticama, kojom su zaštićene sve divlje ptice EU-a, oko 500 vrsta. Postupak zaštite nakon Direktive o pticama nastavlja se 1992. godine kada je donesena Direktiva o staništima, bazirana na zaštiti staništa ugroženih biljaka i životinja. Direktivom je trenutno obuhvaćeno 1 500 rijetkih i ugroženih biljaka i životinja te 230 vrsta staništa kao što su livade, šikare i slane močvare. Navedene direktive okupljene u jedno čine mrežu Natura 2000, čiji je osnovni cilj zaštita biljnih i životinjskih vrsta, njihovih staništa te upravljanje aktivnostima (gospodarskim i turističkim djelatnostima) koje bi na bilo koji način negativno utjecale na njih. Mreža Natura 2000 u 2017. godini obuhvaćala je 27 696 područja, što čini jednu petinu kopnenoga područja EU-a i prema tome se svrstava u najveću mrežu zaštićenih područja na svijetu.

7.1. Natura 2000

Prema statističkim podacima Europske komisije (<http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/docs/Economic%20Benefits%20Factsheet.pdf>) Natura 2000 ima snažan gospodarski utjecaj, stvarajući godišnje od 200 do 300 milijardi eura prihoda, s brojem posjetitelja od 1,2 do 2,2 milijardi godišnje i 4,4 milijuna zaposlenih. Upravljanje mrežom unutar zemalja članica iziskuje značajne troškove, investicije u istraživanja, organizacijske strukture, edukacije djelatnika i dr. Tako svaka država članica izrađuje *cost-benefit* analize² prema kojima se procjenjuju učinci zaštite. U 2009. godini Finski šumarski institut i Ured za zaštitu prirodne baštine proveo je istraživanje o utjecaju turizma zaštićenih područja na gospodarstvo zemlje. Rezultati istraživanja pokazali su kako je ukupna potrošnja posjetitelja nacionalnih parkova iznosila 70,1 milijuna eura i stvorila 893 radna mjesta na godinu, nadalje, procijenjeno je kako investicija od 1 euro stvori 20 puta veći povrat, tj. 20 eura. U mrežu Natura 2000 u 2017. godini u 28 zemalja članica EU-a uključeno je 27 696 područja, ukupne površine 777 167 km², odnosno 18,17 % površine EU-a.

7.2. Europska unija i zaštita okoliša

Upravo Europska unija ima jedne od najviših ekoloških standarda na svijetu zahvaljujući politici u području okoliša. Time i gospodarstvo Europske unije postaje prihvatljivije za okoliš i štiti prirodne resurse Europe, ali i čuva zdravlje i dobrobit građana koji žive unutar EU-a. Znamo da je očuvanost prirode ključna za zdravlje, gospodarstvo i budući napredak. Politika EU-a posebnu pozornost pridaje očuvanju okoliša, zaštiti prirodnih staništa, zraka i vode. Nadalje, osigurava se ispravno zbrinjavanje otpada, ljudi se educiraju o toksičnim kemikalijama, a tvrtkama se pomaže krenuti u smjeru održivoga gospodarstva.

EU formulira i provodi klimatske politike i strategije te nastoji osigurati da se klimatski problemi uvažavaju i u drugim područjima, a promiče i tehnologiju s malim emisijama ugljika. Politika Europske unije u području okoliša temelji se na članku 11. te člancima 191. – 193. Ugovora o

---

² Cost-benefit analiza općenito je postupak (alat) kojim se prosuđuju društvene koristi i društvene štete, koje će se predvidivo pojaviti ostvarenjem nekoga projekta.

funkcioniranju Europske unije. Prema članku 191. borba protiv klimatskih promjena glavni je cilj politike EU-a u području okoliša, a održivi razvoj krovni je cilj za EU jer se obvezuje na „visoku razinu zaštite i poboljšanje kvalitete okoliša” (članak 3. Ugovora o Europskoj uniji).

7.3. Pravila EU-a o odgovornosti za zaštitu okoliša

Prema Europskoj komisiji (https://ec.europa.eu/info/energy-climate-change-environment/implementation-eu-countries/environmental-liability_hr) Zakonodavstvo EU-a uspostavljeno je kako bi pomoglo državama članicama EU-a spriječiti i otkloniti znatne štete u okolišu, kao što su štete nanесene zaštićenim vrstama i staništima, površinskim i podzemnim vodama i zemlji. Direktivom o odgovornosti za okoliš uspostavljen je sustav odgovornosti koji se primjenjuje diljem EU-a, utemeljen na načelu „onečišćivač plaća”. U okviru te direktive, države EU-a imenuju različita javna tijela kao zaštitnike okoliša. Njihov je zadatak pronaći odgovorne onečišćivače i osigurati da oni koji su odgovorni za neposrednu prijetnju od nanošenja štete okolišu ili za stvarno nanесenu štetu moraju poduzeti ili financirati potrebne mjere sprečavanja ili otklanjanja.

Prema Europskoj komisiji Direktiva o odgovornosti za okoliš koja je donesena 2004. godine već je tri puta izmijenjena kako bi se povećalo područje odgovornosti za štetu nanесenu okolišu, bilo da se radi o gospodarenju otpadom od industrije vađenja minerala, upravljanjem određenim skladištima ili aktivnostima u morskim vodama. Direktivu na terenu provode javna tijela koja su imenovalе države članice EU-a. Njezinu provedbu podržava skupina vladinih stručnjaka za Direktivu o odgovornosti za okoliš iz država članica EU-a. Oni se redovito sastaju s Europskom komisijom radi pružanja savjeta i koordiniranja aktivnosti u vezi s Direktivom o odgovornosti za okoliš u pojedinim državama. Komisija je u suradnji s vladinim stručnjacima za Direktivu o odgovornosti za okoliš pokrenula višegodišnji program rada za razdoblje 2017. – 2020. kako bi poboljšala ostvarivanje ciljanih rezultata direktive. Tri stupa višegodišnjeg programa rada su: poboljšavanje znanstvene baze za evaluacije i donošenje odluka za Komisiju, države EU-a, dionike i stručnjake, olakšavanje provedbe s pomoću alata i mjera za ujednačeniju provedbu, osiguravanje dostatne dostupnosti financijske sigurnosti, a pogotovo za velike gubitke ili u slučaju nesolventnosti. Pojedinci i nevladine organizacije Direktivom o odgovornosti za okoliš ovlaštени su obavještavati određena javna tijela o bilo kakvoj šteti u okolišu ili o neposrednoj prijetnji

okolišu te postavljati pitanja o tome poduzima li javno tijelo radnje za sprečavanje i otklanjanje štete u okolišu ili ne.

8. Zaključak

Cilj rada bio je prikazati kojim zakonima, planovima i strategijama Hrvatska pokušava očuvati svoje prirodne ljepote. Nakon što se Hrvatska oporavila od rata, hrvatski turizam ponovo napreduje te u državni proračun dolaze značajni prihodi. U hrvatskom se turizmu stavlja naglasak na ljetne mjesece, odnosno glavni prihodi od turizma ostvaruju se na obali tijekom ljeta, dok je kontinentalni dio u drugom planu i manje zastupljen. Za Republiku Hrvatsku priroda i dijelovi prirode od značajnog su interesa za turizam te su zaštićeni Zakonom o zaštiti prirode koji uređuje sustav zaštite i cjelovitoga očuvanja prirode i njezinih dijelova u Hrvatskoj te ostala pitanja vezana uz zaštitu okoliša. Institucionalni okvir zaštićenih područja u Republici Hrvatskoj pomalo je specifičan, pa tako za svako zaštićeno područje zasebno postoje zakoni koji reguliraju njihovo

upravljanje. Uz to, postoje zakoni o proglašenju (kojima *de facto* i nastaje zaštićeno područje), pravilnici o unutarnjem redu, odluke o osnivanju javnih poduzeća te razni prostorni planovi i interni strateški dokumenti za svaki od njih. Javne ustanove koje upravljaju nacionalnim parkovima i parkovima prirode imenuje Vlada Republike Hrvatske, dok kod ostalih zaštićenih područja ulogu preuzimaju jedinice područne (regionalne) samouprave na čijem teritoriju se iste nalaze.

Naposljetku možemo zaključiti da pomoću brojnih zakona, odredbi i Strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine možemo zaštititi prirodne resurse, a u isto vrijeme povećati broj turista. Sasvim je jasno da je zaštita prirode, uz sve probleme i ponekad nedovoljno efikasnu provedbu propisa, relativno dobro regulirana. Republika Hrvatska prati standarde EU-a i svijeta. Također, očito je da sva zakonska regulacija nije dovoljna kako bi se priroda zaštitila i očuvala. Najvažniji čimbenik je društvo u cjelini, tj. svaki čovjek koji kao pojedinac svojim odgovornim ponašanjem može imati pozitivan utjecaj.

9. Popis literature

1. Bulat, Ž.; (2012). Institucionalni okvir zaštite prirode u republici Hrvatskoj. Pravni vjesnik. god. 28. br. 2. str. 94.-128.
2. Cetinski, V.; (1994). Zaštita okoliša u strategiji razvoja turizma u republici Hrvatskoj. Gospodarstvo Istre. no. 1-2. Pula. str. 84.
3. Državni zavod za statistiku. (https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/04-03-02_01_2018.htm) (12. 7. 2019)
4. Europska komisija. Zaštićena područja EU-a – Natura 2000 http://ec.europa.eu/environment/basics/natural-capital/natura2000/index_hr.htm (20. 6. 2019)
5. Europska komisija. The Economic Benefits of Natura 2000 <http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/docs/Economic%20Benefits%20Factsheet.pdf> (20.6.2019)
6. Europska komisija. Odgovornost za okoliš. https://ec.europa.eu/info/energy-climate-change-environment/implementation-eu-countries/environmental-liability_hr (12. 7. 2019)
7. Hrvatska agencija za okoliš i prirodu <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/upravljanje-zasticenim-podrucjima> (20. 6. 2019)
8. Hrvatska agencija za okoliš i prirodu. Upisnik zaštićenih područja. <http://www.haop.hr/hr/baze-i-portali/upisnik-zasticenih-podrucja> (23. 8. 2019)
9. Jovičić, D.; Ivanović, V.; (2004). Menadžment turizma u nacionalnim parkovima, Tourism and hospitality management, Vol. 10., 93-105.
10. Kamping Udruženje Hrvatske. Nacionalni parkovi. <https://www.camping.hr/hr/hrvatska/nacionalni-parkovi> (24. 5. 2019)
11. Kamping Udruženje Hrvatske. Parkovi prirode. <https://www.camping.hr/hr/hrvatska/parkovi-prirode> (18. 6. 2019)

12. Mackelworth, P.; Jovanović, J.; (2011). Zaštićena područja – temelj za očuvanje prirode ili podloga za održivi razvoj? Primjer zaštićenog područja mora u creskolosinjskom arhipelagu, Hrvatski geografski glasnik, Vol. 73., 229-244.
13. Ministarstvo zaštite okoliša i energetike i Hrvatska agencija za okoliš i prirodu (2018). Smjernice za planiranje upravljanja zaštićenim područjima i/ili područjima ekološke mreže. UNDP, Hrvatska.
http://www.haop.hr/sites/default/files/uploads/dokumenti/04_zasticena/smjernice/Smjernice_za_planiranje_upravljanja_MZOE_HAOP_2018.pdf (20. 6. 2019)
14. Turizam u brojkama 2018. Ministarstvo turizma Republike Hrvatske.
https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_cdokumenti/190614_HTZ%20TUB_2018_hrv.pdf (2.7.2018)
15. Ministarstvo turizma Republike Hrvatske. <https://mint.gov.hr/vijesti/dubrovnik-tri-milijuna-nocenja-ostvarena-sedam-dana-ranije-nego-lani/19383> (23. 8. 2019)
16. Ministarstvo turizma Republike Hrvatske. <https://mint.gov.hr/> (2. 7. 2019)
17. Ministarstvo vanjskih i unutarnjih poslova. Pročišćena inačica Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije. [http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/ugovori/ugovor-iz-lisabona-\(prociscena-inacica\)/](http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/ugovori/ugovor-iz-lisabona-(prociscena-inacica)/) (12. 7. 2019)
18. Nacionalni park „Plitvička jezera“. <https://np-plitvicka-jezera.hr/o-parku/opcenito/> (10. 6. 2019)
19. Nacionalni park „Plitvička jezera“. Prirodna i kulturna baština. <https://np-plitvicka-jezera.hr/prirodna-i-kulturna-bastina/prirodna-bastina/> (10. 6. 2019)
20. Nacionalni park „Plitvička jezera“. Plan upravljanja NP „Plitvička jezera“ 2019. – 2028. <https://np-plitvicka-jezera.hr/wp-content/uploads/2018/12/Nacrt-Plan-upravljanja-NPPJ-2019-2018.pdf?x92898> (10. 6. 2019)
21. nprh.weebly.com. <https://nprh.weebly.com/nacionalni-parkovi-u-rh.html> (23. 8. 2019)
22. Opačić, Vuk Tvrtko.; (2001). Zaštita prirode - hrvatska šansa za opstanak i razvoj. Hrvatska revija 1. Matica hrvatska. str. 119-127.

23. Park prirode „Kopački rit“. <https://pp-kopacki-rit.hr/> (19. 6. 2019)
24. Parkovi Hrvatske. <http://www.parkovihrvatske.hr/park-prirode-kopacki-rit> (18. 6. 2019)
25. Rašić Bakarić, I.; (2017). Sektorske analize. Ekonomski institut Zagreb. <https://www.eizg.hr/publikacije/serijske-publikacije/sektorske-analize/616> (20. 6. 2019)
26. Stolton, S.; Dudley, N.; (2012). Definicija zaštićenih područja, kategorije upravljanja i vrste uprave prema IUCN-u, Revidirana verzija objavljena u listopadu 2012., WWF (World Wide Fund for Nature), str. 4.
27. Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine NN 55/2013.
28. TOMAS Ljeto 2017. - Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj, Institut za turizam, Zagreb. <http://hrturizam.hr/wp-content/uploads/2018/07/Tomas-Ljeto-2017-Stavovi-i-potrosnja-turista-u-Hrvatskoj.pdf> (2. 7. 2018)
29. Uredba o Javnom poduzeću „Brijuni“ NN 47/91, 3/92.
30. Zakon o Parku prirode „Kopački rit“ NN 45/99.
31. Zakon o zaštiti prirode. NN 80/13, 15/18,14/19

10. Prilozi

Popis tablica

TABLICA 1. DOLASCI I NOĆENJA U 2017. I 2018. GODINI	11
TABLICA 2. ZAŠTIĆENA PODRUČJA U REPUBLICI HRVATSKOJ	12
TABLICA 3. STATISTIKA NACIONALNIH PARKOVA.....	17

Popis slika

SLIKA 1. PODJELA TURISTIČKIH PROIZVODA REPUBLIKE HRVATSKE	9
SLIKA 2. SMJEŠTAJ NACIONALNIH PARKOVA U REPUBLICI HRVATSKOJ	16
SLIKA 3. SMJEŠTAJ PARKOVA PRIRODE U REPUBLICI HRVATSKOJ	22